

C U V Î N T Î N A I N T E

F n crugul vremurilor care au aşternut şi au lăsat pagini de strălucire în istoria atât de zbuciumată a poporului român, anul 1688 reprezintă o culme cu nimb de referinţă prin bogata agonisită culturală, datorată activităţii de mai înainte a centrelor tipografice de la Dealu, Sibiu, Braşov, Orăştie, Bălgrad (Alba Iulia), Govora, Iaşi, Tîrgovişte şi Bucureşti. Poporul român a fost printre puţinele popoare europene care, mai ales în secolul al XVII-lea, a avut un atât de nepreţuit privilegiu de exprimare în graiul propriu - prin scris şi tipar - a conţinutului credinţei şi culturii lui. Se ştie că fiinţa şi rostirea românească îşi datorează, într-o mare măsură, începuturile, dăinuirea şi identitatea spirituală şi vestirii Cuvîntului evanghelic în ogorul credinţei strămoşilor noştri, aşezaţi cu rădăcini adînci în ţinuturile unde acum ne aflăm noi românii, urmaşii lor.

Roade ale Cuvîntului evanghelic, ale statorniciei cu care vrednicii noştri înaintaşi au păstrat credinţa şi graiul străbun pe aceeaşi vatră, din neam în neam, au fost şi strădaniile lor închinat tălmăcirii, copierii şi mai apoi tipăririi de cărţi româneşti. În această statornică strădanie îşi are izvorul şi apariţia în anul 1688 a Bibliei de la Bucureşti, cunoscută şi sub numele de Biblia lui Şerban Cantacuzino, ori Biblia de la 1688. Această Sfîntă Scriptură, altfel zis Cuvîntul lui Dumnezeu, tipărită acum pentru prima oară în întregime, în limba română, pune pe fiinţa noastră etnică pecetea unităţii de grai, de neam şi de spiritualitate şi, împreună cu alte numeroase tipărituri bisericeşti în graiul străbun, apărute mai dinainte, proclamă triumful limbii române în Biserica şi în cultura noastră naţională.

A fost voia şi lucrarea lui Dumnezeu ca în cetatea de Scaun Bucureşti, capitala de mai apoi a României, în Tipografia Mitropoliei Țării Româneşti, să se înmănuncheze - în Biblia de la 1688 - ostenele cărturăreşti ale tuturor celor care, din mai bătrîne timpuri, au trudit la înveşmîntarea Cuvîntului lui Dumnezeu în graiul dulce al strămoşilor noştri din Țara Românească, Moldova şi Transilvania. S-a împlinit astfel ceea ce citim în prologul Evangheliei Sfîntului Apostol Ioan: „La început a fost Cuvîntul“ (Ioan I, 1).

Întorcîndu-ne gîndul la începutul lucrării Cuvîntului lui Dumnezeu, vestit prin părţile noastre, mai întîi în codrul de pămînt dintre Dunăre şi Mare - în Dobrogea, deci - şi cunoscut apoi destul

de timpuriu chiar, în toate celelalte ținuturi ale patriei noastre, ne apare chipul smerit de misionar al Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat. De la acest Apostol socotit evanghelizator și al neamului nostru, la episcopii de Tomis (Constanța de azi): Vetranion, care în anul 369 în catedrala din acest oraș-capitală a apărat ortodoxia niceeană în fața împăratului Valens simpatizant al arianismului, Gherontie, numit de contemporani „dreptarul ortodoxiei“, Teotim Filosoful, scriitor și prieten al Sfântului Ioan Gură de Aur, trecut de Biserică între sfinți, Timotei, participant la Sinodul III ecumenic de la Efes (431), Ioan, ierarh învățat și erudit teolog, Paternus, Valentinian ș.a.; de la martirii dobrogeni din secolul IV, dintre ale căror moaște unele stau la temelile bazilicilor paleocreștine ce s-au descoperit în această parte a țării noastre; ori de la Sfântul Ioan Casian și Dionisie cel Mic, „scitani“, adică dobrogeni de neam, stele alese ale literaturii creștine din vremea lor, la diaconul Coresi, la mitropoliții Simion Ștefan al Ardealului, Varlaam și Dosoftei a Moldovei sau Teofil, Ștefan, Varlaam, Teodosie și Antim Ivireanul ai Țării Românești, lucrarea și înrîurirea Cuvîntului întrupat ale Sfintei Scripturi au sporit și rodit fără încetare, îmbogățind profund spiritualitatea și cultura noastră națională, etosul românesc. Cu astfel de îndatorire sfântă, toți acești vrednici înaintași au slujit creșterea culturii și luminarea minții fiilor poporului românesc. Din comoara viețuirii și înțelepciunii lor, se desprinde adevărul că neamul nostru a trăit nu numai tradiția apostolică și patristică, oglindită în străvechea sa cultură și în arta sa bisericească, legată de viața liturgică, ci, o spunem din nou, pînă la urmă, acum trei sute de ani, în 1688, a izbutit să aibă însăși Biblia întreagă, tipărită în graiul său, așa cum îi cerea și îi cere dreapta sa credință.

Biblia de la București își află firescul său început în strădaniile anonimilor traducători în limba română ai textelor scripturistice rotacizante, ajunse pînă la noi numai în manuscrise de prin secolele XV și XVI și cuprinzînd mai ales Psaltirea și Apostolul; în opera lui Filip Moldoveanul, diortositorul Evangheliarului slavo-român imprimat la Sibiu în 1551-1553; în tipăriturile diaconului Coresi și ale preoților din Scheii Brașovului, care, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, l-au ajutat să dea la lumină Tetraevanghelul, Liturghierul, Psaltirea și alte cărți în limba română; în truda talmăcitorilor Paliei de la Orăștie din 1582, precum și în cea a Mitropolitului Simion Ștefan al Ardealului, căruia îi datorăm apariția Noului Testament de la Bălgrad și a unei Psaltiri în anii 1648 și, respectiv, 1651. În paginile Bibliei de la București se contopesc - firește - și ostenele cărturărești ale Mitropolitului Varlaam al Moldovei, care ne-a lăsat Cazaniasău sau Cartea românească de învățătură, cuprinzînd tîlcuirea Evangheliilor duminicale; scrierile

Mitropolitului Dosoftei, autorul Psaltirii în versuri și traducătorul Paremiilor și al Psaltirii în românește; sîrguința eruditului spătar moldovean Nicolae Milescu, care, în a doua parte a secolului al XVII-lea, a tălmăcit în graiul neamului său Vechiul Testament; lucrările traducătorilor Evangheliei (1682) și Apostolului (1683) – tipărite la București în timpul Mitropolitului Teodosie (1668–1672; 1679–1708) – care introduc temeinic, în slujbele bisericești, citirile din Sfînta Scriptură în limba română; și strădaniile altor numeroși cărturari și patrioți, știuți și neștiuți, care au trudit la înveșmîntarea în grai românesc a acestei Cărți a Cărților, care este Sfînta Scriptură. Monumentul de cultură românească de la 1688 se înalță măreț pe temelia trainică așezată de acești străluciți înaintași. El reprezintă punctul culminant al unui necurmat urcuș, deplin grăitor despre istoria luminoasă a devenirii și formării limbii noastre literare, una și aceeași pe întregul nostru teritoriu național, în toate provinciile și teritoriile locuite de români din timpuri străvechi.

Biblia de la București este o elocventă, strălucită și netrecătoare sinteză care unește într-un întreg, – purtînd însă pecetea îmbunătățirii –, tezaurul de grai, de simțire și de cugetare al întregului neam românesc. Ea este temeiul sănătos și trainic pe care s-a dezvoltat, printr-un lung proces de creație și selecție, limba noastră literară de azi. Le-a revenit cărturarilor neamului menirea de cinste și de răspundere de a spori zestrea de cuvinte a acestui grai cu „frumuseți și prețuri noi“ – cum spune Tudor Arghezi –, aducîndu-l în starea de a da expresie celor mai înalte gîndiri și celor mai alese simțăminte omenești. S-a spus, pe bună dreptate, că toată armonia poeziei eminesciene, ca și farmecul fără seamăn al operelor marilor noștri scriitori de mai tîrziu se află – virtual – în limba românească a Bibliei de la București, așa cum floarea înmiresmată și rodul de preț se află în sămînță.

Dar, în același timp, această Biblie este și o nobilă și generoasă restituire de vorbire către poporul, al cărui geniu creator a făurit-o, și către limba acestuia, ajunsă însă pe o nouă și mai înaltă treaptă a desăvîșirii sale, ceea ce e o ofrandă aleasă și curată adusă pe sanctuarul în care arde neîncetat flacăra de-a pururi vie a evlaviei străbune.

Stăpînit de această rîvnă s-a dovedit și domnitorul Țării Românești Șerban Cantacuzino, inițiatorul și susținătorul hotărît al tipăririi unei astfel de monumentale opere, motiv pentru care ea a intrat definitiv în istorie și sub numele de Biblia lui Șerban. Nu trebuie însă trecute cu vederea nici „îndemînarea“ și „osîrdia“ depuse întru ducerea la bun sfîrșit a „acestui dumnezeiesc lucru“ de către nepotul său, marele logofăt Constantin Brîncoveanu care, încă pe cînd cartea nu era pe deplin săvîrșită, i-a urmat în scaunul voievodal. De asemenea, cu acest prilej, și Mitropolitul Teodosie al

Țării Românești s-a arătat a fi la înălțimea evenimentului istoric pe care îl trăia întreaga suflare românească din acel timp, căci nu numai că a binecuvîntat apariția primei Biblii integrale românești, ci - în același timp - a consimțit ca ea să se imprime în tiparnița „scaunului Mitropoliei Bucureștilor“, înființată în anul 1678 de Mitropolitul Varlaam (1672-1679; †1702).

Anul acesta, cînd se împlinesc 300 de ani de la apariția Bibliiei de la București, înțelegem mai adînc ceea ce a însemnat, prin veacuri, statornicia strămoșească și românească. Biblia de la 1688 ni se înfățișează ca rod al unității de simțire românească de pretutindeni, de care era însuflețit și inițiatorul acestei istorice lucrări, voievodul Șerban Cantacuzino. Dacă pentru credincioșii din acea vreme era un „sfeășnic“, pentru noi ea este expresia grăitoare a dorinței de unitate a celor ce erau una prin obîrșie, limbă și credință, mistuiți fără încetare de idealul păstrării și slujirii unității bisericești și românești. Înfăptuirea acestui unic act de cultură românească, în secolul în care întregul nostru neam își afirma cu tărie conștiința de sine, este dovada de netăgăduit că acei ce erau una din punct de vedere spiritual năzuiau să viețuiască, în aceeași unitate, întru dobîndirea idealului sfînt de făurire a libertății și independenței naționale. Cuvîntul lui Dumnezeu rostit în grai românesc a fost un incontestabil factor determinant la întărirea și împlinirea acestei firești și nobile năzuințe.

Anul 1988 este pentru ierarhii, slujitorii și dreptmăritorii creștini, de pe toate plaiurile românești, prilej de omagiere a tuturor celor ce au contribuit la apariția Bibliiei de la București. Și cel mai ales omagiu pe care îl putem aduce acestor vrednici înaintași este reeditarea științifică a acestei Biblii, oferind cititorilor de azi textul de la 1688 - în facsimil -, precum și transcrierea acestuia în alfabet latin, pentru ca astfel să se poată constata caracterul ei de „document de consolidare a limbii literare românești“, și, totodată, pentru ca acesta - textul de la 1688 - să poată fi pus la îndemîna cercetătorilor, spre a-l studia sub felurite aspecte. Reeditarea de acum a Bibliiei de la București este un act de restituire integrală a unui document al dăinuirii și îndreptățirii noastre istorice, către urmașii legitimi ai înaintașilor care i-au asigurat o intrare triumfală în istoria culturii noastre naționale.

Noua ediție a Bibliiei de la 1688 vede lumina tiparului, cu voia lui Dumnezeu, în Editura și Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, care moștenește și continuă viața și lucrarea vechii tiparnițe din București a Mitropoliei Țării Românești. Prin această realizare, cu adîncă emoție și cu simțămîntul de aleasă bucurie sufletească, sărbătorim tricentenarul existenței întregii Biblii românești în Biserica noastră strămoșească.

Se cuvine să subliniem că inițiativa pentru înfăptuirea acestei lucrări aparține vrednicului de pomenire Patriarhul Dr. Iustin Moiescu (†31 iulie 1986), care ne-a încredințat - cu ani în urmă - coordonarea lucrărilor în vederea tiparului. Această încredințare a fost dusă la bun sfârșit, cu râvnă, devotament și deosebită competență, de un mănunchi de renumiți slujitori și cunoscători ai scrisului vechi bisericesc, în frunte cu Profesorul doctor docent Ioan C. Chițimia. Numele tuturor colaboratorilor, precum și ale tuturor ostenitorilor care și-au adus valoroasa lor contribuție la apariția Bibliei jubiliare sînt înscrise pe o pagină specială.

Pentru acest sărbătoresc popas, de care ne-am învrednicit, se cuvine să înălțăm lui Dumnezeu, Cel în Treime închinat, cuvînt de slavă și adîncă mulțumire.

La Praznicul
Adormirii Maicii Domnului
1988

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE